

Rapport / voorstel van: Commissie Contact met de Hoge Overheid (CCHO)

1 Taak en samenstelling CCHO

In 1991 heeft de Landelijke Vergadering de taak van de commissie als volgt omschreven:

- a. alles te doen wat nodig is om de kerken bij de overheid te presenteren en te doen presenteren, zodat de continuïteit van een goed contact tussen beide verzekerd is;
- b. ter zake van haar bevindingen rapport uit te brengen op de eerstvolgende Landelijke Vergadering. Deze taak is in 1994, 1998 en 2001 gecontinueerd.

De Landelijke Vergadering heeft in 2001 als nieuw lid benoemd:

mr. J. Janssens-Boer,
terwijl herbenoemd werden:
mr. J.W. Janse-Velema,
K.H. Mollema,
mr. R.R. Roukema,
ds W. Smouter.

R.R. Roukema is sinds 25 juni 2001 voorzitter en afgevaardigde naar het CIO en J.Janssens-Boer is sinds 1 juni 2002 secretaris. W. Smouter is sinds 1 februari 2002 secundus afgevaardigde naar het CIO.

In de subcommissies van het CIO worden onze kerken vertegenwoordigd door ds J.M. Smelik (CIO-J) respectievelijk drs H.C.F. van den Berg (CIO-M).

J.W. Janse-Velema heeft te kennen gegeven plaats te willen maken voor een nieuw lid in de commissie. Zij is ruim negen jaar lid geweest van de commissie, waarvan vele jaren als secretaris.

2 Doel en samenstelling CIO

Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) heeft ten doel:

- a. De gemeenschappelijke bespreking, behandeling of afdoening door de participerende kerken van op het terrein van kerk en overheid gelegen zaken die daartoe hetzij door een of meer kerken worden ingebracht; hetzij door het CIO eigener beweging ter hand worden genomen; hetzij door de overheid bij het CIO aanhangig worden gemaakt en daar ter gemeenschappelijke behandeling worden aanvaard.
- b. de gemeenschappelijke verzorging -door middel van commissies van het CIO- van daartoe aangewezen taken of belangen, waarbij er met name commissies zijn voor de geestelijke verzorging - in inrichtingen van het ministerie van justitie; - van de militairen.

commissies, als bedoeld in b, kunnen door het CIO ook ten behoeve van slechts een deel van de in het CIO participerende kerken worden ingesteld.

Momenteel participeren 22 kerkgenootschappen in het CIO. De grotere kerkgenootschappen hebben twee of drie vertegenwoordigers in de plenaire vergaderingen van het CIO, de kleinere één vertegenwoordiger.

Het CIO concentreert zich vooral op de juridische, institutionele en financiële belangen van kerken in relatie tot de overheid. De vrijheid van godsdienst is een belangrijk aandachtspunt. Ethische

onderwerpen en profilering van maatschappelijke vraagstukken liggen niet zozeer op het terrein van het CIO. Een aantal kerken houdt zich met die zaken bezig binnen de Raad van Kerken.

3 CIO september 2000 - mei 2003

In de periode september 2000 tot mei 2003 zijn in het CIO tal van onderwerpen aan de orde geweest. Hieronder worden enkele daarvan kort geschetst.

Zichtbaar en relevant

In ons vorige rapport is al melding gemaakt van de ontwikkeling dat de overheid in bestuur en regelgeving steeds meer uitgaat van een impliciete rangorde tussen het algemene en neutrale enerzijds en het bijzondere en levensbeschouwelijke anderzijds. Naar het oordeel van het CIO wordt daarmee miskend dat een zogenaamde algemene of neutrale visie ook uitgaat van levensbeschouwelijke axioma's en dat er in zoverre geen sprake kan zijn van een rangorde, maar slechts van een nevenschikking. Deze visie is nader uitgewerkt in een notitie genaamd "Zichtbaar en Relevant". Met deze notitie beoogt het CIO de deelnemende kerkgenootschappen te stimuleren om op een positieve en structurele manier aandacht te vragen voor de positie van de kerken in de samenleving. De notitie gaat uit van de gedachte dat niet zondermeer van anderen kan worden verwacht dat zij de plaats en de functie van de kerken in de samenleving onderkennen en het belang daarvan erkennen en dat de kerken daarom het initiatief moeten nemen om er voor te zorgen dat zij zichtbaar en relevant zijn in de samenleving. De kerken zouden daartoe een discussie daarover in eigen kring kunnen voeren, kunnen wijzen op ethische en levensbeschouwelijke dimensies van vraagstukken en politieke keuzes en/of zich tijdig kunnen bezinnen op ethische, spirituele en levensbeschouwelijke aspecten die in het geding zijn bij bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen zodat de deelname van de kerken niet beperkt blijft tot reageren. Het CIO wil in dat kader een functie vervullen bij het entameren van de discussie binnen en tussen de kerken en bij het scheppen van meer begrip voor de positie van de kerken. Daarbij kan gedacht worden aan het vinden van een gezamenlijk antwoord op het denken en handelen in termen van een algemeen geldend mensbeeld versus bijzonder, levensbeschouwelijk mensbeeld, gelijk hiervoor aangegeven, maar ook aan het identificeren van de wezenlijke vragen waar in het maatschappelijk debat antwoord op gevonden moet worden en het verkennen en tijdig onderkennen van thema's die aandacht van de kerken behoeven.

Kerk en Europese Unie

De invloed van de Europese Unie doet zich steeds meer gelden. Bij de uitbreiding van de bevoegdheden van de EG/EU komen steeds veelvuldiger vragen rond de concrete positie van godsdienst en de kerken en de EG/EU aan de orde. Het CIO constateert dat binnen de EG/EU regelgeving tot stand komt die de positie van kerken rechtstreeks raakt. Als voorbeeld kan genoemd worden de Kaderrichtlijn voor gelijke behandeling in werkgelegenheid en beroep. Daarnaast constateert het CIO een ontwikkeling die op meer principiële niveau de verhouding tussen de EG/EU en de kerken betreft, zoals met betrekking tot de godsdienstvrijheid. In de regelgeving dient het recht op vrijheid van godsdienst te worden gewaarborgd. In de verslagperiode is de Conventie voor de toekomst van Europa ingesteld. Via haar betrokkenheid bij de Commissie van bisschoppenconferenties in Europa (COMECE) en de Conferentie van Europese Kerken (KEK) volgt het CIO bij de Conventie de wijze waarop de grondrechtenbescherming en met name godsdienstvrijheid vastgelegd worden en tracht zij een bijdrage te leveren aan de gedachtevorming op dat punt.

Contacten met islamitische organisaties

Bestaande contacten van het CIO met moslimorganisaties werden gecontinueerd. In 2002 is het Contactorgaan moslimorganisaties (CMO) opgericht. Dit orgaan beoogt voor de moslimorganisaties een soortgelijke rol te vervullen als het CIO voor de kerken.

Website

Het CIO is doende met het creëren van een eigen website, die voor kerken relevante informatie moet verschaffen en een link heeft naar de websites van de participerende kerken. Ten tijde van het opmaken van dit rapport was deze website nog niet operationeel.

Persoonsregistraties

Op 1 september 2001 is de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) in werking getreden. Deze wet verplicht ertoe interne en externe gegevensverwerkingen te inventariseren en in overeenstemming te brengen met de wet. Gegevensverwerkingen dienen in beginsel te worden gemeld aan het College bescherming persoonsgegevens. Er is echter een groot aantal van meldingsplicht vrijgestelde categorieën. Het Vrijstellingsbesluit Wbp bepaalt dat de meldingsplicht onder bepaalde voorwaarden niet geldt voor kerkgenootschappen. Op ons verzoek zijn de kerken hierover nader geïnformeerd door het CIO.

Ecotax

Bij besluit van 12 november 2002 is door de staatssecretaris van Financiën, na ondermeer ambtelijk overleg met vertegenwoordigers van het CIO-K, besloten dat ook kerkgenootschappen onder voorwaarden de helft van de betaalde regulerende energiebelasting (REB) voor andere gebouwen dan het kerkgebouw kunnen terugkrijgen. Tot dan gold zulks al voor ondermeer charitatieve en algemeen nut beogende instellingen, mits deze instellingen beschikten over notarieel verleden statuten. Omdat kerkgenootschappen hun rechtspersoonlijkheid ontleen aan artikel 2 van Boek 2 BW en daarom veelal niet beschikken over notarieel verleden statuten, kwamen zij niet voor teruggaaf in aanmerking. Deze ongelijkheid was door de wetgever niet bedoeld en is bij voormeld besluit met terugwerkende kracht ongedaan gemaakt. Een wetswijziging op dit punt is in het vooruitzicht gesteld. Wel zullen kerkgenootschappen aannemelijk moeten kunnen maken dat zij kerkgenootschappen zijn.

Kerktelefoon

Overleg met de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat heeft in oktober 2001 geleid tot de oprichting van de Stichting Intermediair Kerkomroep Nederland, die werd opgezet vanuit een aantal kerkgenootschappen en waaraan de staatssecretaris in december 2001 een startsubsidie ten bedrage van ruim twee miljoen gulden heeft gegeven. De stichting beoogt de uitzending van kerkdiensten en vergelijkbare gebeurtenissen te realiseren tegen een zo laag mogelijke kostprijs.

4 CCHO september 2000 - mei 2003

In de vorige verslagperiode speelde de kwestie van het niet (mede) ondertekenen van een protestbrief tegen het openstellen van het huwelijk voor mensen van gelijk geslacht. De commissie had die brief niet ondertekend omdat zij er niet van overtuigd was dat het daarin verwoorde standpunt breed gedragen werd in onze kerken en ondertekening bovendien afbreuk zou kunnen doen aan bestaande pastorale contacten. De vorige Landelijke Vergadering heeft haar goedkeuring over deze handelwijze uitgesproken met 25 tegen 12 stemmen. Voor de commissie is dit aanleiding geweest om nog eens na te denken over haar opdracht en bevoegdheden en het op grond daarvan te voeren beleid. Dit heeft geleid tot de conclusie en het standpunt dat de commissie in beginsel bevoegd is zich uit te spreken in dergelijke kwesties, met name voorzover daarover naar het oordeel van de commissie een overwegend eensluidende opvatting binnen onze kerken bestaat. Van belang hierbij is dat de commissie niet meningsvormend is, maar uitsluitend de opvattingen binnen onze kerken "representeert" bij de overheid, uiteraard voorzover die opvattingen bij de commissie bekend zijn. De commissie heeft daarbij nog overwogen dat zeker in kwesties waarin het gaat om mensen, zij zich terughoudend, voorzichtig en in een sfeer van pastorale wijsheid dient op te stellen.

Zichtbaar en Relevant

De hiervoor vermelde notitie "Zichtbaar en Relevant" is eind 2002 door het CIO als discussiestuk vrijgegeven aan de participerende kerken. De commissie heeft daarop de notitie in haar eigen vergadering besproken en geconcludeerd dat deze voorshands vooral bruikbaar is als leidraad voor het handelen van de kerken binnen het CIO-verband. Als voorbeeld kan hier dienen de aandacht die het CIO met andere maatschappelijke organisaties in het verleden heeft gevraagd voor de negatieve gevolgen van de 24 uurs-economie. Maar ook buiten het CIO kunnen initiatieven worden ontplooid die in de lijn van de notitie liggen. Als voorbeeld noemen we de oprichting van het Platform Waarden en Normen, waarover hieronder meer.

De commissie acht het haar taak onze kerken bij deze initiatieven te vertegenwoordigen, maar zij acht zich niet aangewezen om binnen onze kerken discussies over ethische en/of maatschappelijke vraagstukken te entameren.

Platform Waarden en Normen

Op 30 oktober 2002 is op initiatief van de vakorganisaties RMU en GMV het Platform Waarden en Normen opgericht. Dit platform, waarbij zich zo'n 100 organisaties uit de breedte van de gereformeerde gezindte hebben aangesloten, heeft tot doel het specifieke accent van de Bijbelse waarden en normen door te laten klinken in het maatschappelijke debat. De commissie heeft onze kerken aangemeld als participant in het platform. Samen met de andere reformatorische kerken die in het platform participeren wordt daarbij de positie van "waarnemer" ingenomen. Dat wil zeggen dat de kerken betrokken zijn bij (de initiatieven en activiteiten van) het platform, maar daarnaast een eigen positie behouden op grond waarvan zij eigen initiatieven -al dan niet gezamenlijk met andere kerken- kunnen nemen.

Belastingperikelen

Met ingang van 1 januari 2001 is de Wet op de inkomensbelasting 2001 ingevoerd. De commissie heeft de kerken schriftelijk geïnformeerd over de wijzigingen die het nieuwe belastingstelsel voor predikanten meebracht. Die wijzigingen kwamen er -kort gezegd- op neer dat predikanten dienden te kiezen voor een zogenoemd pseudo-ondernemerschap of een zogenoemd pseudo-werknemerschap. Voor zover de commissie bekend hebben vrijwel alle predikanten in onze kerken gekozen voor de constructie van het pseudo-ondernemerschap en hebben zich op dit vlak (nog) geen problemen voorgedaan.

Meldpunt seksueel misbruik in pastorale relaties

In het vorige rapport is melding gedaan van de start van het meldpunt seksueel misbruik in pastorale relaties. De vorige Landelijke Vergadering heeft een aparte commissie ingesteld voor die problematiek. De CCHO heeft zich hier verder niet meer bemoeid.

Website

De commissie heeft een eigen website: www.ngk.nl/ccho

Op deze site worden onderwerpen geplaatst die voor de kerken van belang kunnen zijn. Zo zijn daarop de volgende onderwerpen geplaatst:

Wet identificatie bij financiële dienstverlening

Wet waardering onroerende zaken

Brandveiligheid gebouwen

Teruggaaf energiebelasting

Kerktelefoon

Fiscale positie van een predikant

De site verwijst ook naar het e-mail adres van de CCHO: ccho@ngk.nl

Overlijden Z.K.H. prins Claus

Op 6 oktober 2002 is Z.K.H. prins Claus overleden. De commissie heeft namens onze kerken de

koningin een condoleancebrief gestuurd.

Met betrekking tot de commissies van het CIO waarin wij participeren het volgende:

CIO-M

De commissie voor de geestelijke verzorging van militairen rapport rechtstreeks aan de Landelijke Vergadering. Verwezen wordt naar haar rapportage.

CIO-J

Onze kerken worden door ds J.M. Smelik vertegenwoordigd in het CIO-J. Ds Smelik heeft aan de commissie verslag gedaan van zijn bevindingen. Dit verslag is als bijlage aan het rapport gehecht. Met dank aan ds Smelik voor zijn werkzaamheden in de CIO-J, verwijst de commissie graag naar de inhoud van zijn verslag.

Ds Smelik heeft te kennen gegeven tot zijn zeventigste onze kerken te willen vertegenwoordigen in het CIO-J. De commissie zal samen met ds Smelik trachten voor september 2004 een opvolger te vinden.

Kerncommissie

Door het overlijden van professor Oostenbrink in 1996 is er in de zogenoemde Kerncommissie van het CIO een vacature voor onze kerken ontstaan. Het moderamen van het CIO is verzocht zich uit te laten over de wenselijkheid van de vervulling van deze vacature door onze kerken.

5 Adviezen

Wij stellen u voor om:

- a. de taakstelling van de CCHO, zoals onder punt 1 van dit rapport vermeld, te continueren;
- b. het standpunt van de commissie, zoals verwoord onder 4 1e alinea goed te keuren;
- c. aan het overleg in het CIO te blijven deelnemen;
- d. voor de periode tot de volgende Landelijke Vergadering leden van de CCHO te benoemen.
Behalve mr J.W. Janse-Velema, zijn de huidige leden bereid een herbenoeming te aanvaarden.

Barendrecht, 28 april 2003

R.R. Roukema
voorzitter CCHO

Bijlage 1

Ds J.M.SMELIK

Van Doesburglaan 22

3431 GB Nieuwegein

telefoon: 030 6043364

e-mail: j.m.smelik@hetnet.nl

Verslag van de vertegenwoordiger van de Nederlands Gereformeerde Kerken in de Commissie voor de Geestelijke Verzorging in de Inrichtingen van Justitie (ICJ)

1. Nadat ik in mei 2000 door de CCHO hiervoor werd aangezocht heb ik vanaf september 2000 de meeste vergaderingen bijgewoond. Ook maakte ik in 2001 de studiedagen voor justitiepastores mee. Als gevolg van twee rugoperaties in 2002 heb ik een vergadering moeten overslaan en kon ik ook de studiedagen in het voorjaar en najaar niet bijwonen.

Doordat de materie, waarmee ik in deze functie te maken kreeg, in veel opzichten gelijk op die van het krijgsmachtpastoraat, was ik - na jaren voorzitter van de Commissie G.V. Militairen en vertegenwoordiger in het CIO-M geweest te zijn - snel ingewerkt.

Er is binnen het ICJ veel waardevolle kennis en ervaring met betrekking tot het justitiepastoraat aanwezig.

2. Belangrijke aandachtspunten zijn onder meer de volgende geweest.

Besturing: de 'Werkgroep Besturing' koos voor een model waarvan de kern is: aansturing van het beleid en beheer van het budget zal op centraal niveau geschieden; hiervoor wordt een 'Directeur Beheer' aangesteld. Zo wordt een 'managementteam' gevormd, dat bestaat uit de 4 Hoofden + deze Directeur.

Het ICJ heeft als wens te kennen gegeven: a) dat er een preambule wordt opgesteld, waarin de positie van de Zendende Instanties wordt aangegeven bij het licht van het beginsel van scheiding van Kerk en Staat; b) dat er een managementstatuut komt. Beide wensen zijn door het Ministerie gehonoreerd. **Bezuiniging:** i.p.v. de 8%, waarvan de Overheid wilde uitgaan, achtte de 'Werkgroep Bezuiniging' en het ICJ 4,6% reëel, gebaseerd op het evenredigheidsprincipe, met als normstelling één geestelijk verzorger op 90 cellen/gedetineerden. Zulks is met het Ministerie overeengekomen.

Onderzoeken: door drs Flierman is een onderzoek gedaan naar *de kwaliteit van het Justitiepastoraat*.

Dr J.F.Abma stelde een gedegen *Rapport arbeidsverzuim en seniorenbeleid*. Beide werden besproken.

Behoeftedonderzoek: de politiek wenst een onderzoek naar de behoeften van gedetineerden aan geestelijke verzorging. Dit onderzoek wordt voorbereid door een werkgroep binnen de Dienst Justitiële Inrichtingen en zal worden uitgevoerd door het KASKI. Hiermee is einde 2002 een begin gemaakt.

Nazorg- en vrijwilligerswerk: het ICJ heeft aandacht en geeft steun aan het werk van *ISNA* [Interkerkelijke Stichting tot bevordering van nazorg aan (ex-)gedetineerden] en *Exodus* (opvanghuizen voor ex-gedetineerden).

Sollicitatiecriteria: deze worden opnieuw besproken en vastgesteld in verband met nieuwe eisen, die aan justitiepastores worden gesteld, waardoor hun werk zwaarder is geworden. Het ICJ heeft voorgesteld in dezen gezamenlijk met de Dienst GV van MinDef te opereren.

In de hiervoor opgestelde nota wordt de nadruk gelegd op identiteit, ambt, kerkelijke betrokkenheid en ervaring. Ik citeer enkele kenmerkende zinnen:

t.a.v. **de identiteit:** *"Centraal staat het ambt. Het ambt scheidt de vertrouwensrelatie en geeft de bijzondere eigen kleur aan het pastorale contact. In toenemende mate is er onder de justitiepredikanten waardering voor het ambt. Ze zien het als de kern van hun optreden. Ook onder gedetineerden blijkt een waardering voor het ambt"*.

t.a.v. **de kerkelijke betrokkenheid:** *"Wezenlijk voor het justitiepastoraat is dat het wordt vormgegeven vanuit de Zendende Instanties, in ons geval de kerken. De justitiepastor staat dan ook niet op zichzelf, maar hij staat in de traditie van de kerk. Dat betekent verbondenheid met en betrokkenheid op de kerken"*.

een essentiële voorwaarde is".

t.a.v. de verantwoordelijkheid van de kerken: *"Het verdient aanbeveling dat de kerken deze verantwoordelijkheid nadrukkelijker gaan invullen. In de eerste plaats bij het aandragen van kandidaten, in de tweede plaats bij het bieden van mogelijkheden voor terugkeer van predikanten in de kerk".*

3. Het werk van de Justitiepredikanten krijgt binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken m.i. weinig aandacht. Het is ook maar zelden voorgekomen, dat een NGK-predikant dit werk deed (vele jaren geleden deed ds Kiezebrink het). Verheugend is, dat sinds enige tijd de theoloog *Jeannette Westerkamp* op parttimebasis als tijdelijke kracht zonder een ambtelijke beschikking in een justitie-inrichting werkzaam is. Ik heb daarover onlangs contact met haar opgenomen.
4. Tenslotte: door de Zendende Instanties is een nota verzonden zowel aan de leden van de Tweede Kamer als aan de Kabinetsinformatuur teneinde de Geestelijke Verzorging onder de politieke aandacht te brengen. Omdat hierin een heel duidelijke tekening van het justitiepastoraat wordt gegeven haal ik hier een kenmerkende passage aan.
*"In de Inrichtingen van Justitie hebben gedetineerden, jeugdigen en TBS-gestelden een wettelijk recht op geestelijke verzorging. Deze vervult vanwege de vertrouwensfunctie voor hen een belangrijke rol in de verwerking van het delict en in der heroriëntatie op een nieuw bestaan. Dit komt onder meer tot uitdrukking in gesprekken over schuld en herstel, wanhoop en hoop, verantwoordelijkheidsbeleving en burgerschap, normen en waarden, beleving van relaties en voorbereiding op terugkeer in de samenleving. Centraal bij de geestelijke verzorging staat dat een geloofs- of levensbeschouwing een dragende kracht kan zijn voor de ontplooiing van het leven.
De betekenis die de geestelijke verzorging heeft blijkt uit het feit dat de meeste gedetineerden met één van de geestelijk verzorgers in de inrichtingen contact hebben. Uit een onderzoek blijkt dat 75% zegt behoefte te hebben aan geestelijke verzorging. Dit grote bereik is opmerkelijk, omdat velen weinig of geen vertrouwen hebben in maatschappelijke instellingen en veelal voorbij zijn aan de eindstations van de hulpverlening.
Het werk van de geestelijke verzorging bestaat uit individuele gesprekken, groepsgesprekken en kerkdiensten, en advisering over begeleiding en invulling van de detentie."*

Van harte hoop ik, dat mijn vertegenwoordiging in het ICJ iets kan bijdragen zowel aan het werk van de commissie alsook aan het meer bekendheid geven van dit belangrijke categoriale pastoraat binnen onze kerken.

Nieuwegein, april 2003